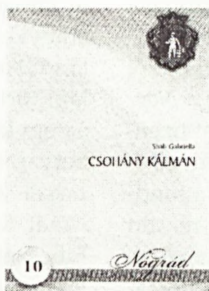

Értékeink

Nógrád, a varázslatos világ – könyvsorozat

A Nógrád megyében élők identitásának erősítését, valamint az e tájegység népszerűsítését szolgáló *Nógrád, a varázslatos világ* című könyvsorozat két újabb darabját ismertetem az alábbiakban.

Shah Gabriella művészettörténész *Csohány Kálmán* című kötetében a pásztói származású képzőművész alakját eleveníti meg. A szerző az első oldalakon Csohány Kálmán (1925–1980) életútjának és szakmai karrierjének főbb állomásait vázolja fel, a közbevetetett korszakjellemzők, a művészeti irányzatok kánonjainak rövid magyarázatai és az önéletírás-idézetek miatt – nyilván szándékoltan – nem kronológiai rendben. Az ezt követő három fejezetre tagolt korpusz első, érthetően legterjedelmesebb, *A szülőföld Csohány Kálmán művészetében* című részében tételesen foglalkozik egy-egy jelentősebb alkotás bemutatásával, jellemzésével. „Csohány pásztói vonatkozású műveiben az érzelmi élmények magukba sűrítik a genius locinak, a hely szellemének ígézetét” (6.) – írja, majd az egyes alkotások bemutatásán keresztül igazolja is azt. A második fejezetcímmel – *Csohány Kálmán kerámiái* – látszólag nem hagy kétséget annak tartalma felől, ám a szerző itt mesél Csohány Kálmán Gaál István filmrendezővel való barátságáról, kitiüntetései-ről, és itt kap helyet művészetének ösz-szefoglaló értékelése is: „Csohány mindenütt otthon volt ebben az országban.

Kálmán bácsi volt az iskolában, Csohi a barátoknak és a szakmának. Volt témája a majolikagyárban és a piacon. [...] Számos kiállítása volt idehaza és külföldön. [...] Csohány művei lendületükkel, mély tartalmi mondanivalójukkal örök igazság megfogalmazói. Csohány Kálmánról azt mondják,

nyugodt és derűs ember volt, különleges tehetsége a kapcsolattartásra. Számtalan barátja, ismerőse volt mindenfelé. De a rajzai nem ezt a mindennapokban látható arcát mutatják, sokkal inkább töprengő, a létezés nagy kérdéseibe belefeledkező, a magányba visszahúzó embert.” (22.)

A kötet harmadik fejezetében *A pásztói képzőművészeti gyűjtemény* kap nyúl-farknyi méltatást.

Ami a könyv olvasása során világossá válik: Csohány Kálmán az 1960-as évek grafikus nemzedékének egyik meghatározó egyénisége volt. Rézkarcain, tusrajzain és litográfiáin a népi szimbolika érdelemgazdag, balladai tömörségű egyéni hangvétellel jelenik meg. Magyar- és világirodalmi remekművek illusztrálásában is számottevőt alkotott. Festett sikkeramia-terveit „vendégmunkásként” égette ki, minthogy „évenként két-három hónapot dolgozott Hódmezővásárhelyen” (17.).

Gazdag életművének egy részét szülőhelyén őrzik. 2001. december 14-én nyitották meg Pásztón a Csohány Kálmán Galériát, amely a művész alkotásainak

állandó kiállítását – és számos más nagy magyar művész alkotását – tartalmazza. Kötete zárásaképp Shah Gabriella Supka Magdolna művészettörténészt idézi: „Pásztó birtokában olyan kincs van, amely alapján egy egész műtörténeti korszakot föl lehetne tárni, s amelyet még Budapest sem tudna produkálni” (23.). A jeles személyiség megállapítása szép, identitást erősítő gondolat is.

Sulyok László újságíró, lapszerkesztő, író *Hollókő legendái* címmel jegyzi a *Nógrád, a varázslatos világ* könyvsorozat tizenegyedik kötetét. Az utóbbi években első-sorban helytörténeti kutatásairól, a rendszerváltásig regnáló kommunista rezsim embertelen diktatúrájának és természetének, berne különösen az 1956-os forradalom- és szabadságharc kegyetlen megtorlásának okai és következményei feltárásáról ismert szerző ezúttal békésebb vizekre evez. Kis kötetében a – Nógrád megye határain túl is ismert – világorökséget, Hollókő települést körülöngő – vélhetően valós és feltehetően valótlan – történetek révén, a valaha élt híres-hírhedt emberekről szóló mesékkal, fennmaradt és szájhagyomány útján terjedő, már-már feledésbe merült, jobbára lappangó legendák felidézésével gazdagítja a vidékkel kapcsolatos tudást.

Hollókő nevének eredetéről fantáziálhatunk, amennyiben az összetett szót két elemre bontva vizsgáljuk. Sulyok László is ezt teszi, amikor a szóösszetétel három lehetséges jelentését szolgáltatja. Majd a valóságra támaszkodva, a fennmaradt írásos emlékek alapján ismerteti Hollókő várának és falujának történetét.

„»Castrum Hollokw«-ról egy 1313-ban kelt oklevélben lehet olvasni először. A név egyéb változatai: Hollokw, Holloukw, Holloku. [Mindegyik névváltozat a] várat és az oltalmába húzódott falut jelöli. [Miként] a várról, úgy a faluról is meglehetősen későn keletkezett iratok ma-

radtak ránk. Waralia, azaz Váralja települést csak egy 1343-ban írt dokumentum említi. A vártól nyugatra esett, az Előtyi-dűlőbe, vagy más néven a Gyertyánosba. Ez a régi falu” (6–7.) – olvashatjuk a szerző kutatómunkája nyomán született sorokat.

Ezt követően Sulyok László Csák Máté látogatásáról, elrejtett kincsekről, az aranykecskéről, a „tarisznyavárról”, Kapitán György kapitányságáról, a törökvilági történetek között a hollókői cselről, az egykori „kellmég-ízű” borról, a híres betyár, Sisa Pista ma is élő szelleméről mesél. A könyvecske utolsó két oldalán ismét valós történetek idéződnek fel. Elbeszéli a papír kétpengősön szereplő Fábrián Lajosné esetét, majd a falu életében az 1960-as évektől bekövetkezett jelentősebb változásokat sommázza. „Az ámbitusos utcásor bekerült az országos műemléki jegyzékbe, s 1961 és 1968 között egységes műemléki tanulmányterv készült Mendele Ferenc vezetésével. Az elképzelésekről Román András 1972-ben tájékoztatta a világot egy UNESCO-konferencián. A falu belterülete, legelője és a várhegy 1977-ben tájvédelmi körzet lett. Az ófalu 65 – 1909 és 1911 között épült – lakóházát nyilvánították védetté, s 1987-ben az UNESCO ezt vette fel a világörökség-listára. A házak egy részében ma is laknak, más részük új funkciókat kapott, jellegük megtartása mellett. A varázslatos világ, Nógrád megye egy szelete itt a látnivaló” (18.).

Sulyok László e kis kötetben a helyszíni anyaggyűjtés módszerét alkalmazza, az élő beszéd természetes nyelvi eszközével él. Élet- és élményszerűen adja vissza a Hollókő hőskorából származó legendákat. A gyűjtött, átörökített és életre keltett történetek így válhatnak Hollókő és Nógrád régi-új mondakincseivé.

(*Új Műhely, Salgótarján, 2009*)